

Opis źródła:

Wspomnienia z Syberyi od roku 1863 – 1869 to pamiętnik spisany przez Ludwika Zielonkę i wydany w Krakowie w 1906 roku. Zawiera on opis podróży autora na miejsce zesłania - perypetie i sytuacje, jakie spotkały go po drodze, charakterystyka ludzi, jakich poznał na zesłaniu oraz ułaskawienie manifestem carskim z 1868 roku i powrót do kraju. Sam pamiętnik składa się z trzech części: *Obrazki z katorgi*, *Posielenie*, *Powrót do kraju*. Niżej przedstawiony tekst źródłowy jest fragmentem wspomnianego pamiętnika, w którym autor opisuje moment powrotu zesłańców do domu oraz emocje temu towarzyszące.

Miejsce i data wydania:

Lwów, 1906 r.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Brak informacji o miejscu przechowywania oryginału. Wersję cyfrową odnaleźć można, m.in.:
<https://polona.pl/item-view/97cfd795-a4a1-46ac-86b4-36a0b3daaf94?page=155>

Tekst źródła (fragment):

- Dzięki ci Panie! Dzięki Wielki Boże! – zawołaliśmy razem – przecież raz pozwoliłeś nam doczekać się tej błogiej chwili stąpania po nadwiślańskim brzegu naszej kiedyś wielkiej, zamożnej i Tobie, o Boże! całym sercem oddanej Ojczyzny! [...]

W Warszawie dowiedziano się już o naszym przybyciu, bo już wcześniej rano przyszło wiele rodzin dopytywać się o swoich. Między nami powracała ze Syberyi pani Jasińska, właścicielka dóbr, na której spotkanie wyszedł mąż z trzema dorosłymi już córkami. Przed sześciu laty zostawiła je Pani Jasińska jeszcze dziećmi; teraz witała je jako dorosłe córki, hoże Polki, godne swej matki. Radość przy witaniu, któremu towarzyszyły łzy szczęścia, była wielka. Było jeszcze więcej rodzin naszych tak z Litwy, jak z dawniej zabranych polskich prowincyj, które przybywały na mieszkanie do Królestwa Polskiego [...]. Publiczność postępowała za nami, i tuż obok konwojujących nas kozaków, i wtedy to jeszcze niejedna nahajka upadła na plecy czcigodnych naszych Warszawianek, chcących się z nami widzieć, lub przyjść nam z materyalną pomocą. Przez dziewięć miesięczną podróż zbiedzeni, obdarci, po większej części w aresztanckich ubraniach, wyglądaliśmy jak istni Łazarze i żebracy.

Słowniczek pojęć:

Królestwo Polskie – państwo utworzone na kongresie wiedeńskim, a połączone unią personalną z Imperium Rosyjskim. Utworzone z części ziem zabranych w trakcie rozbiorów Polski.

Ludwik Zielonka – urodzony w 1835 roku, był najstarszym spośród czterech braci. Brał udział w powstaniu styczniowym i dosłużył się tam rangi majora. Był dowódcą oddziału w bitwie pod Fajslawicami. Skazany na 8 lat ciężkich robót w kopalniach Nerczyńskich w okolicach Bajkału.

Syberia – azjatycka część Rosji, gdzie zsyłani byli przestępcy tak kryminalni, jak również polityczny, ze wszystkich terytoriów Imperium Rosyjskiego.

Zabrane Polskie Prowincje – ziemie zabrane w trakcie rozbiorów Polski

Powstanie styczniowe – zryw narodowowyzwoleńczy, który wybuchł 22 stycznia 1863 roku.

Więcej: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Powstanie styczniowe](https://pl.wikipedia.org/wiki/Powstanie_styczniowe)

Katorga – ciężkie roboty; jedna z kar, jakie nakładane były na przestępców w Imperium Rosyjskim.

Posielenie – inaczej: osiedlenie. Jedna z łagodniejszych kar, nakładanych na przestępców w Imperium Rosyjskim

Hoże – zdrowe, dumne

Nahajka -bat

Pytania do źródła

Pytania do uczniów szkoły podstawowej i średniej (poziom podstawowy):

1. Jak, w świetle tekstu źródłowego, wyglądał powrót zesłańców do kraju? Jak zesłańcy zostali potraktowani przez mieszkańców Warszawy? W jaki sposób witających potraktowali konwojujący zesłańców kozacy?
2. W jaki sposób można było wydostać się z zesłania, z Syberii? Czy istniał jeden tylko sposób?
3. Czym była Syberia dla Polaków mieszkających w Królestwie Polskim? Co symbolizowała?
4. W jakich okolicznościach, najczęściej, Polacy dostawali się na Syberię? Co było powodem ich zesłania?

Wskazówki:

Odpowiadając na pytania należy pamiętać, że zesłańcy popowstaniowi, mimo, że w oczach innych Polaków byli bohaterami walczącymi za ojczyznę, to w oczach administracji i władzy rosyjskiej byli zwykłymi przestępcami, stąd też nie mogli liczyć na łagodne traktowanie.

Z Syberii zaś można było wydostać się w podobny sposób, jak z każdego innego więzienia: sposobami oficjalnymi oraz nieoficjalnymi. Warto przypomnieć sobie, co zostało ogłoszone w trakcie koronacji, np. Aleksandra II na cara rosyjskiego.

Sybir był symbolem ściśle związanym z sytuacją historyczną Polski, warto więc przypomnieć sobie, co na temat Polaków jako narodu i Polski głosili, na przykład, romantycy.

Najważniejsze cezury:

14/15 stycznia 1863 - branka przygotowana w Warszawie przez Aleksandra Wielopolskiego

22/23 stycznia 1863 – wybuch powstania styczniowego

5 sierpnia 1864 – egzekucja ostatniego przywódcy powstania – Romualda Traugutta, na stokach Cytadeli Warszawskiej. Wygaszenie powstania

Literatura pomocnicza:

Chwalba A., *Historia Polski 1795 – 1918*, Warszawa 2000.

Kieniewicz S., *Powstanie Styczniowe*, Warszawa 2024.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Łukasz Wołczyk